

V

DE FINANCIËN

Wankel evenwicht?

De volgorde van de te schrijven hoofdstukken is vaak afhankelijk van willekeurige factoren. Het hoofdstuk dat het laatst aan de orde komt, wordt meestal ervaren als een moeilijke klus, reden om deze steeds vooruit te schuiven.

Het hoofdstuk 'De Financiën' is hiervan een treffend voorbeeld. Er lag geen duidelijk idee aan ten grondslag. Wel gingen de gedachten uit naar het verzamelen van de jaarlijkse winst- en verliescijfers, om deze vervolgens op een rij te zetten. Daarom werd veel tijd in het gemeente-archief doorgebracht met rekeningen, kasboeken, grootboeken, memorialen en journalen van de thesaurier om de desbetreffende cijfers boven water te halen. Deze aanpak leek in eerste instantie succes te hebben, maar bleek bij nadere bestudering niet voor alle perioden vergelijkbaar te zijn.

Door een teveel aan kennis voor te wenden en te zwijgen over datgene wat ik niet weet, ben ik er naar mijn gevoel in geslaagd op luchtige wijze het wel en wee van De Groote Sociëteit aan te stippen, waarbij incidentele beschrijvingen iets van de sfeer laten proeven en waarbij met behulp van staafdiagrammen de samenhang - zij het dan voor een tweetal perioden - wordt aangegeven.

Om de overzichtelijkheid te bevorderen is er een paragraaf gewijd aan de lidmaatschapsgelden en een paragraaf aan de exploitatie. Een zekere vermenging kon niet voorkomen worden.

DE LIDMAATSCHAPSGELDEN

De jaarlijkse bijdrage in 1809 bedroeg zowel voor een 'ordinaris' als een 'extra-ordinaris' veertien gulden. De honoraire leden betaalden geen contributie. Hoewel nauwelijks voor te stellen, bleef deze jaarlijkse bijdrage bijna 60 jaar onveranderd. De verhoging in 1868 bedroeg slechts één gulden, waarmee de jaarlijkse contributie op vijftien gulden kwam.

1809

Als bijzonderheid kan nog vermeld worden, dat een hoofdofficier één gulden twintig per maand betaalde, de kapitein één gulden, de luitenant zestig cent en de cadet dertig cent. Aan contributie- en entreegelden (vijftien gulden) werd op deze wijze in 1868 in totaal f 6.550,00 bijeengebracht.

Het ledental - inclusief militairen - lag in die periode boven de 350.

1876 In 1876 worden de inmiddels tot twintig gulden verhoogde contributiegelden nogmaals met vijf gulden verhoogd tot vijfentwintig gulden per jaar. De maandelijkse bijdrage van de militairen wordt met dertig cent verhoogd.

1915 Met ingang van 1 mei 1915 werd de contributie voor nieuwe leden van dertig gulden op veertig gulden gebracht. Voor de leden werd de contributie niet verhoogd, omdat wellicht vele leden - die zelden de sociëteit bezochten - zouden hebben bedankt. Niettemin heeft het merendeel der leden zich vrijwillig verbonden de hogere contributie te betalen, uit overweging dat anders het voortbestaan van de sociëteit gevaar zou lopen. Twee jaar later meende de directie schriftelijk nogmaals een beroep te moeten doen op die leden, die nog niet hadden voldaan aan het verzoek om vrijwillig de contributie te verhogen (zie bladzijde 62).

Begrijpelijk dat men in deze moeilijke oorlogsjaren nog steeds blijft kiezen voor een vrijwillige contributieverhoging, maar dit werd mede ingegeven door de angst voor ledenverlies en dat is eigenlijk altijd zo gebleven. Bij ieder voorstel tot contributieverhoging komt het als tegenargument naar voren.

1918 Begrijpelijkerwijs bracht 1918 ook geen contributieverhoging, maar wel een beroep op de leden om de kosten te helpen dekken. Aangezien men veronderstelde, dat de gasnood groter zou zijn dan afgelopen winter en dat de tarieven voor grootverbruikers bijna niet meer te betalen zouden zijn, moest de directie noodgedwongen besluiten de in gebruik zijnde ruimten van elektrisch licht te voorzien.

De begroting voor deze aanleg bedroeg ca. f 2.000,00. Aangezien de kasmiddelen niet toereikend meer waren, vroeg de directie zich af of het niet mogelijk zou zijn de aanleg van elektrisch licht uit vrijwillige bijdragen te bekostigen. Het beroep op de leden was niet tevergeefs.

Intussen waren aan de kas enorme eisen gesteld. Zo werd voor f 1.500,00 aan speelkaarten ingeslagen, voor f 1.100,00 aan jenever en voor f 600,00 aan hout voor de eerste wintermaanden. De leden dienden immers zo min mogelijk te merken van de moeilijke tijden en dienden tevens zo min mogelijk gerantsoneerd te worden.

Van het einde van de Eerste Wereldoorlog naar het einde van de Tweede Wereldoorlog vormt een stap van een kleine dertig jaar. Geoorloofd, omdat gedurende deze periode de contributie op hetzelfde niveau bleef.

1946

Ook in 1946 kwam het niet tot een voorstel tot contributieverhoging, maar wel werd een beroep op de leden gedaan om materiële bijstand en wel om tweeërlei redenen:

1. om in het bezit te komen van de nodige meubels. Tengevolge van maatregelen van de bezetter raakte de sociëteit haar gehele meubilair kwijt;
2. om over de nodige gelden te kunnen beschikken voor de verbouwing van het pand aan de Jansbuitensingel 28.

Ondanks de gunstige vermogenspositie van de sociëteit, achtte de directie het wenselijk dat de kosten, en daarmee de toekomstige lasten, zoveel mogelijk werden beperkt; vandaar het beroep op de leden om een geldlening te verstrekken voor in totaal f 25.000,00.

Het jaar 1958 werd afgesloten met een verlies van mimi' 4.000,00. Hoewel zeer node, meende de directie, dat in 1959 tot contributieverhoging voor de gewone leden moest worden overgegaan door deze te brengen van f 20,00 per halfjaar op f 30,00 per halfjaar. Gedurende 44 jaar was contributieverhoging niet toegepast, daar staat tegenover dat deze verhoging vrij drastisch was.

1959

Voor de aankoop van het gebouw aan de Jansbuitensingel moest in 1960 een bedrag van f 45.000,00 aangetrokken worden, waarvan rente en aflossing een tekort op de begroting van de komende jaren zouden veroorzaken.

1960

De directie stond afwijzend tegenover een contributieverhoging en wel om de volgende redenen:

1. reeds vorig jaar werd een drastische contributieverhoging doorgevoerd;
2. elke contributieverhoging leidt tot een aantal lidmaatschapopzeggingen, iets dat onder alle omstandigheden vermeden moet worden;
3. het lidmaatschap zou voor vele jongeren - waarvan de sociëteit het in de toekomst moest hebben - te bezwaarlijk worden en daarmee nieuwe leden afschrikken. Onder andere een reden waarom vorig jaar de entreegelden werden afgeschaft.

Hoewel de enige oplossing een renteloze lening leek, bleek achteraf een vrijwillige verhoging van de contributie met een zelf te bepalen bedrag, naast renteloze leningen in de vorm van vooruitbetaling van contributies, een belangrijke bijdrage te leveren aan de sanering van de financiële positie van de sociëteit.

1963 Teneinde te bereiken, dat de financiële positie van de sociëteit gezond bleef, werd opnieuw een beroep gedaan op de leden om hiertoe door vrijwillige contributieverhoging of anderszins bij te dragen.

Uit het resultaat bleek duidelijk, dat vele leden de sociëteit een warm hart toedroegen. Een verplichte verhoging behoefde dan ook niet overwogen te worden.

1965 Op de algemene ledenvergadering van 26 april 1965 werd een verhoging van de contributie tot *f* 90,00 vastgesteld. Ditmaal werd een en ander met meer begrip begroet dan de vorige maal. Niet alleen gingen er in de vergadering stemmen op voor nog verdere verhoging, er kwamen zelfs geen opzeggingen binnen.

1968 Slechts drie jaar later komt de directie met een voorstel de contributie te verhogen tot *f* 100,00 per jaar. In 1965 waren er reeds stemmen opgegaan dit te doen in verband met de te verwachten hogere kosten voor personeel. De contributie was in vergelijking met andere sociëteiten aan de lage kant. Zonder enig bezwaar der leden werd deze verhoging vastgesteld.

Bijna honderdzestig jaar - van 1809 tot 1968 - was er nodig om de jaarlijkse

contributie van *f* 14,00 op *f* 100,00 te brengen. Slechts vijftientig jaar was nodig om de jaarlijkse contributie tot *f* 300,00 te doen stijgen. Uiteraard mede een gevolg van de toenemende geldontwaarding.

De verhoging vond in verschillende etappes plaats. In 1978 werd de contributie verhoogd van *f* 150,00 naar *f* 200,00, in 1982 naar *f* 230,00 en in 1985 naar *f* 250,00. In onderstaande tabel is een en ander op een overzichtelijke wijze gerangschikt.

Jaarlijkse bijdragen der leden

---

jaren	bijdragen	jaren	bijdragen
1809	<i>f</i> 14,00	1965	<i>f</i> 90,00
1868	<i>f</i> 15,00 *)	1968	<i>f</i> 100,00
1876	<i>f</i> 25,00 *)	1978	<i>f</i> 200,00
1915	<i>f</i> 45,00	1982	<i>f</i> 230,00
1947	<i>f</i> 45,00	1985	<i>f</i> 250,00
1959	<i>f</i> 60,00	1993	<i>f</i> 300,00

---

*) entreegeld *f* 15,00.

Op de bijzondere algemene ledenvergadering van 20 november 1992 merkt de president-directeur op, dat gedurende de laatste zeven jaar de contributie niet meer verhoogd is. De directie stelt voor om de verhoging voor 1993 op *f* 50,00 te stellen, waarvan *f* 25,00 uitsluitend bestemd is voor het Lustrumboek, terwijl voor 1994 en volgende jaren de verhoging *f* 50,00 zal bedragen. Met een kleine meerderheid van stemmen wordt het voorstel van de directie aangenomen.

1992

In de extra algemene ledenvergadering van 21 januari 1993 - deze vergadering is bijeengeroepen op verzoek van een aantal verontruste leden - deelt de directie mee, dat het voorstel tot contributieverhoging voor 1994 wordt teruggenomen. De verhoging voor 1994 is, mede gelet op artikel 16 lid 5 van

de statuten, niet mogelijk. Een dergelijk voorstel mag niet eerder dan in de ledenvergadering van november - voorafgaande aan het jaar van verhoging - aan de orde komen.

Het was niet alleen het voorstel om de contributie te verhogen dat enige commotie veroorzaakte, maar het vormde wel voor een belangrijk deel de aanleiding. Ook hier weer: l'histoire se repète. Toch moet het voor de verontruste leden een troostende gedachte zijn, dat de contributieverhogingen - sedert 1945 - achterblijven bij de geldontwaarding gedurende deze periode. De grafiek laat dit nog eens duidelijk zien (zie bladzijde 69).

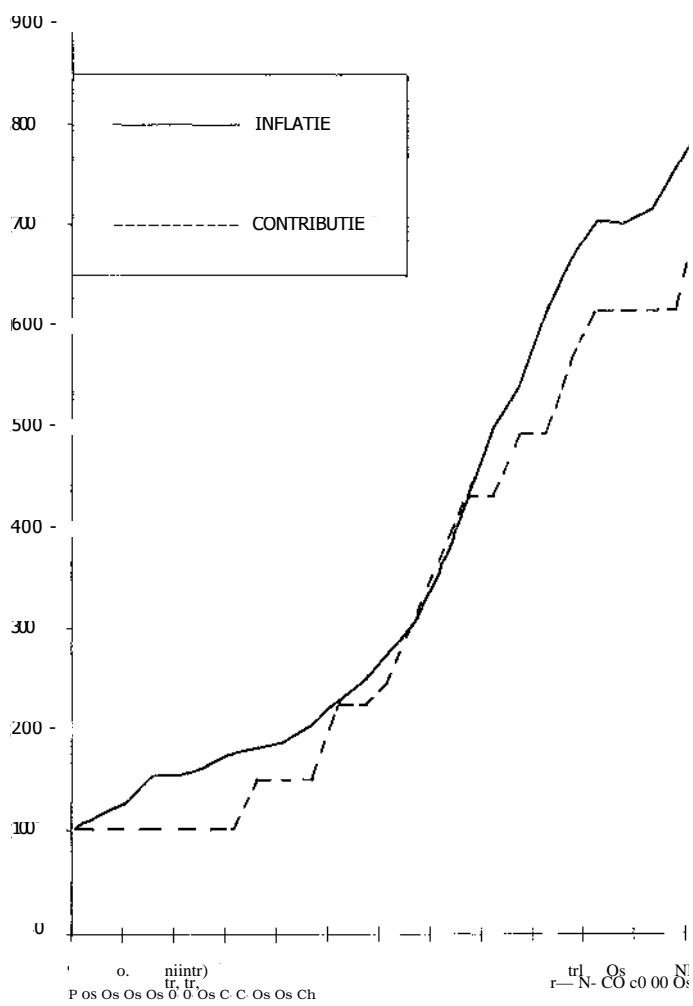
DE EXPLOITATIE

Zijdelings is al diverse malen op de exploitatieperikelen ingegaan. In hoofdstuk IV 'Wisselende residenties' werd hieraan veel aandacht besteed en in hoofdstuk IX 'De bijzondere commissies en de ledenraad' valt de nadruk op twee cruciale momenten (1973 en 1979) in het bestaan van De Groote Sociëteit, waarop men met ernstige financiële moeilijkheden werd geconfronteerd. Enkele aanvullingen hierop moeten voldoende zijn om een impressie van het wel en wee van de sociëteit te voltooien. We gaan hiervoor terug naar de periode 1811 - 1870.

1811 Voor deze periode zijn de gemiddelde jaarlijkse exploitatiesaldi verdeeld in 5-jarige periodes, met behulp van staafdiagrammen aangegeven. Duidelijk blijkt dat winst en verlies elkaar afwisselend opvolgen, maar vaak kon men van de gekweekte reserves, de verliezen van de daaropvolgende jaren opvangen. Over de gehele periode heffen winst en verlies elkaar nagenoeg op (zie bladzijde 70).

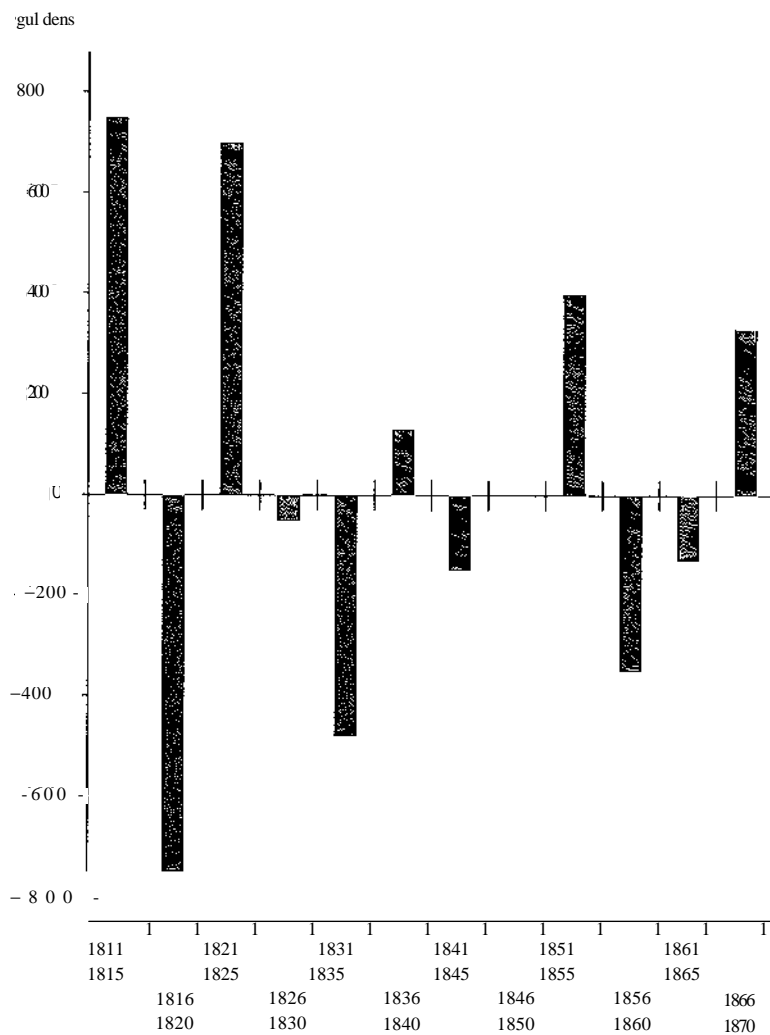
Voor de jaarlijkse exploitatie was tot ca. 1850 niet meer dan f 5.000,00 nodig. De gelden benodigd voor de aankoop van naastgelegen gebouwen werden meestal met (renteloze) leningen van de leden gefinancierd.

Een enkele maal is er een verband te zien van de aankoop van een pand met hoge exploitatieverliezen in de daaropvolgende jaren, maar dit vormt in deze periode echt een uitzondering.

Jaarlijkse contributie der leden over de periode 1945 - 1993, vergeleken met de geldontwaarding over dezelfde periode (1945 = 100)

*Gemiddel
de jaarlijkse winst- en verliescijfers per 5-jarige periode voor de jaren 1811
tot en met 1870.*

In 1818 werd aan de Koningstraat een naastliggend pand gekocht, waardoor 1818
een ingrijpende verbouwing kon plaatsvinden.

De verbouwingskosten bedroegen f 8.000,00. Dit bedrag werd geleend tegen
een rente van 5 % per jaar; welk bedrag er gemoeid was met de aankoop van
het pand wordt niet vermeld. Toch heeft een en ander belangrijke repercussies
voor de exploitatie van de jaren 1819 en 1820; er werd voor beide jaren
tezamen een verlies geboekt van f 5.500,00. In 1821 zijn de problemen
opgelost, want de winst bedroeg toen f 900,00.

De gevolgen van de aankopen in 1839 van ruim f 7.000,00, in 1857 van 1839
f 9.000,00 met een verbouwing van f 29.000,00 en in 1873 van f 20.000,00 zijn
niet in de exploitatiecijfers terug te vinden. Waarschijnlijk ten gevolge van
verkregen renteloze leningen; met zekerheid valt dit echter niet te zeggen.

In 1876 werd een prijsvraag uitgeschreven voor een geheel nieuw sociëteits- 1877
gebouw. Een jaar later werd voor de financiering een lening uitgeschreven
van f 125.000,00 die geheel door de leden werd voltekend.
Voor de bouw was een kleine j 70.000,00 nodig, het resterende bedrag was
bedoeld voor de aankleding.

Het zal duidelijk zijn dat voor de jaarlijkse exploitatie een belangrijk hoger 1885
bedrag nodig was dan de eerdergenoemde f 5.000,00. Verwonderlijk behoeft
het niet te zijn dat een aantal leden graag wilde weten met welk bedrag men
rekening diende te houden. Het instellen van een commissie om het nodige
onderzoek te verrichten naar de stand van zaken inzake de financiën is nu de
huidige gang van zaken, maar meer dan honderd jaar geleden was dit ook al
een bekend verschijnsel.

In dit geval betreft het een subcommissie - ingesteld door een commissie
benoemd in de algemene ledenvergadering van 30 april 1885 - die een
onderzoek diende in te stellen naar de verhouding tussen inkomsten en
uitgaven van de sociëteit in de komende jaren.

Uit het op de volgende bladzijde staande overzicht blijkt een bedrag van f
15.600,00 jaarlijks nodig te zijn om aan de geldende verplichtingen van de

*!Ion de leden der Commissie benoemd M
4Igemeene KergaderMg van Gewone Leden der
Groot Societeit ie .drnhem, gehouden den 30 'tee
/Mril 1885.*

De ondergeteekenden, als Sub-Commissie door Uwe Vergadering op 7 Mei benoemd, ten einde een onderzoek in te stellen naar de verhouding tussehen inkomsten en uitgaven onzer Vereeniging: "ede Grooto Societeit"; en mogt hot blijken dat de eersten de laatsten niet voldoende dekken, maatregelen te beramen, die zouden kunnen leiden tot een boteren linnutieelen toestand, heeft de eer U rapport uit te brengen van huu bevinding.

Met bet oog op de geldelijke verplichtingen der Groot^o Societeit en de kosten verbonden aan eene voldoende Exploitatie en con goed onderhoud, zoowel van bet gebouw els meubilair, wordt gerekend gemiddeld per jaar noodig te zijn eelle som van f 15600.— v, nleold als volgt:

[tenten	f 5850.— (*)
Aflossing	» 1000.—
Onderhoud gebouw	1. 650,—
n meubilair	f 000.—
A ankoop n	» 465.— » 1065.—
Belasting	» 1260.—
Assurantie	» 100.—
Exploitatie :	
Loon kastelein	f 1200.— (±)
2 Knechts f 6.50 per week.	
2 Jongens n 4,50 » »	
Jassenkn. » 2,50 »	
<u>Kegeljongen' 2,50 »</u>	<u>1404.— (§)</u>
Schoonmaal-.....	n 246,—
bloeding knechts.....	» 225.—
	f 8075,—
Verlichting	» 1800.—
Brandstoffen	» 250,—
Nienwshl. en Drukwerk	» 1000.—
Diverse onkosten	» 50.— f 5675.—

Bij eerre naar beboeren ingerichte Exploitatie moot ongeveer aan hot hierboven berekend nitgaafeiger werden vastgehouden.

(n) Deze post onderpal bij »lessin_g Int f 1000.— s;bars, nette jnarlijksche verminderung; van f00.—.

(l) 1 iiptflikken IA het tien dt.11 knstelein toegekende maaimum.

noviteit dan nu wordt uit_geven. methul_o»p reet, geWOnSCHte verineenlering van het bedienend personeel.

Een korte impressie van wat er in 1885 en de daaropvolgende jaren nodig is om de sociëteit draaiende te houden.

(Foto Gemeente-archief Arnhem)

sociëteit te voldoen alsook aan exploitatiekosten en onderhoud, zowel van het gebouw als het meubilair.

Het patroon der uitgaven was in die tijd bepaald anders dan nu. Het loon van de kastelein, twee knechts, twee jongens, een j assenknecht en een kegeljongen tezamen bedroeg f 2.600,00, terwijl de posten verlichting, nieuwsbladen en drukwerk in totaal slechts f 300,00 lager lagen (zie bladzijde 72).

De tweede periode betreft de jaren 1951 tot en met 1990. Ook voor deze periode zijn de winst- en verliescijfers, verdeeld in 5-jarige periodes, met behulp van staafdiagrammen aangegeven (zie bladzijde 74). Het beeld is aanmerkelijk minder gunstig, bovendien gaat het nu niet om honderden guldens per jaar, maar om duizenden guldens. Winst en verlies heffen elkaar bij lange na niet op. De eerste 30 jaar vormt één grote verliespost die culmineert in de periode 1976 - 1980. Daarna lijkt op het oog een winstgevende 10-jarige periode aan te breken. Twee reddingsacties waren nodig om in rustiger vaarwater terecht te komen: de eerste in 1973 voor een bedrag van f 150.000,00 en de tweede in 1979 voor een bedrag van f 250.000,00. Zowel in hoofdstuk IV als in hoofdstuk IX wordt hier gedetailleerd op ingegaan.

1951

De resultaten van de geslaagde financiële actie beginnen zich af te tekenen. Daardoor en door een aantal dringende verzoeken aan de leden om tijdig aan hun financiële verplichtingen te voldoen, zo mogelijk contributie voor enige jaren vooruit te betalen en de toegezegde schenkingen zo snel mogelijk te effectueren, was het zelfs verantwoord om na aflossing van de hypotheek geen nieuwe hypotheek meer te nemen, maar een lening bij de bank aan te gaan voor het ontbrekende bedrag.

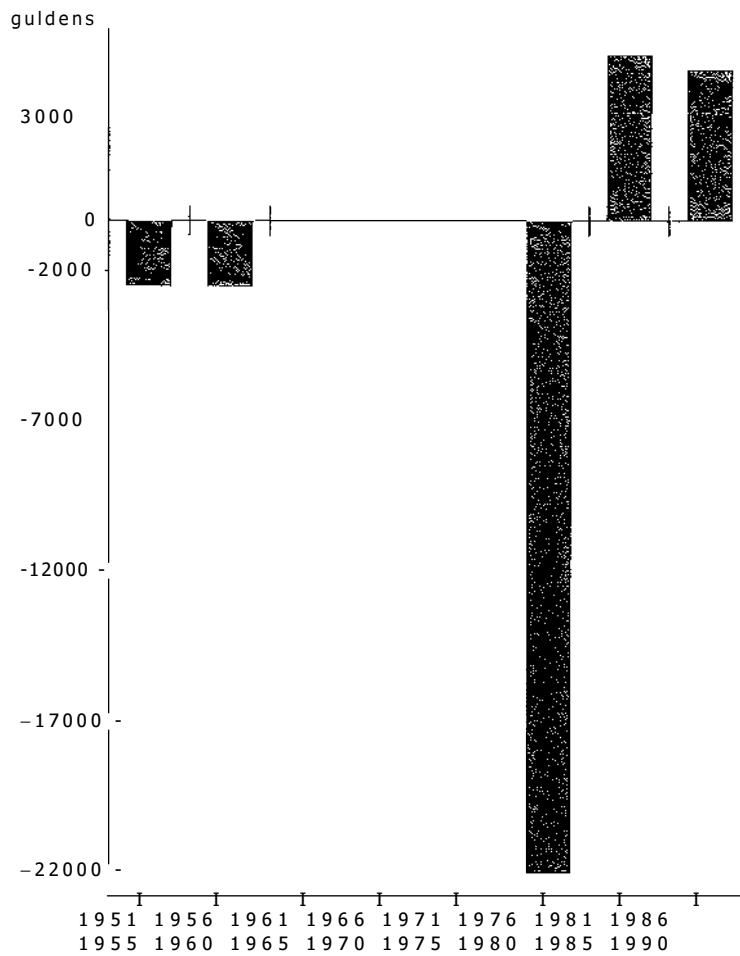
1981

Per 1 januari 1982 is het sociëteitsgebouw hypotheekvrij!

In de nieuwsbrief van september 1986 werd opnieuw aandacht gevraagd voor een financiële actie om de continuïteit van De Grote Sociëteit te waarborgen en het beleidsplan 1985 te kunnen uitvoeren.

1986

In het in 1985 opgestelde beleidsplan werd duidelijk naar voren gebracht dat het voortbestaan van de sociëteit alleen gewaarborgd is, als het ledenbestand

Gemiddelde jaarlijkse winst- en verliescijfers - na afschrijving - per 5-jarige periode voor de jaren 1951 tot en met 1990 (voor de periode 1971 tot en met 1975 zijn onvoldoende gegevens beschikbaar).

zou toenemen. Anderzijds werd gesteld, dat het aantrekken van nieuwe leden alleen dan kans van slagen zou hebben, als de sociëteitsruimten aantrekkelijker zouden worden. De middelen daartoe waren echter niet aanwezig.

Met de vorige actie werd bereikt, dat de grote hypotheek die op het gebouw rustte, kon worden afgelost. Daarmee werd de financiële positie van de sociëteit sterk verbeterd. Echter, een tweede doel - een gezonde exploitatie tengevolge van een groter ledental - werd niet bereikt.

Bovendien resteerde, na de vorige financiële actie, nog een vrij grote schuld tengevolge van uitstaande en inmiddels opeisbare rentedragende en renteloze obligaties. In het beleidsplan 1985 werden alle knelpunten gesignaleerd en werd vastgesteld dat het oplossen daarvan niet incidenteel kon geschieden, doch dat daarvoor een totaalplan nodig was.

Bij de uitvoering van dit plan werd de directie gesteund door de Adviescommissie en 4 werkgroepen (werkgroep Sociëteitsinrichting, werkgroep Ledenbestand, werkgroep Sociëteitsevenementen en de werkgroep Zalen en Kegelbanen).

De directie vond het niet juist om gelden voor nieuwe plannen ter beschikking te stellen, zonder eerst de oude opeisbare schuld te hebben afgelost. Dit vergde een bedrag van f 36.500,00.

Andere voorzieningen, die getroffen dienden te worden, zoals bouw en inrichting van een bar, verrichten van achterstallig onderhoud aan de kegelbanen, vervanging van meubilair en voorzieningen voor de bridgeruimte, werden begroot op f 44.000,00, totaal f 80.000,00.

In februari 1987 kon gezegd worden dat de actie geslaagd was. Dat deze actie kon slagen is te danken aan de bereidheid van vele leden om een bijdrage te leveren in de overtuiging daarmee een bijdrage te leveren aan de continuïteit van De Groote Sociëteit. En dan te bedenken dat dit de derde financiële actie was binnen 14 jaar.

Rest nog te vertellen dat de jaarlijkse lasten - tot 1850 niet of nauwelijks boven de f 5.000,00 komende en in 1885 inmiddels! 15.600,00 bedragende - in 1986 het magische getal van f 100.000,00 passeerden.

1990

In 1990 kwamen de algemene kosten uit op ca. f 114.000,00.

Stelt men zich tot slot de vraag of de toevoeging achter de titel van dit hoofdstuk 'Wankel evenwicht?' - hoe tegenstrijdig deze ondertitel ook is, iedereen begrijpt wat er bedoeld wordt - juist is, dan moet gesteld worden dat op de plaats van het vraagteken een uitroepteken dient te staan. Dient men zich zorgen voor de toekomst te maken? Nu minder dan ooit gezien de gunstige balans, maar dat is niet de belangrijkste reden, want meer dan twee eeuwen offerbereidheid der leden en de overtuiging daarmee een bijdrage te leveren aan de continuïteit van De Groote Sociëteit, vormt de beste verzekering voor een lang leven.